

HET OUDSTE KERSTFEEST

DOOR

E. J. VEENENDAAL.

HARDERWIJK,
H. A. BERENDS.

Prijs 7½ Ct. 25 Ex. f1.50. 100 Ex. f5.—

't Is weer Kerstfeest. Allerwegen wordt over de geboorte van onzen Heer en Zaligmaker Jezus Christus gepredikt. Hoeveel kerstpreeken zullen ook dit jaar, alleen in Nederland, in de Christelijke kerken worden gehouden! Hoeveel zijn er reeds gedurende uw leeftijd, hoeveel vóór dien tijd alhier uitgesproken? O, ik begrijp, ge zegt dadelijk: ik weet wel hoeveel kerstpreeken ik zelf gehoord heb, maar de andere vragen kan ik niet beantwoorden. 'k Wil 't wel gelooven; eigenlijk kan niemand dat.

Nu, terwijl er reeds ontelbare kerstpreeken in den loop der tijden zijn gehouden, wil ik eens met u spreken over de *eerste Kerstpreek*.

„De *eerste* van onze woonplaats?”

— Daar zou ik niets van kunnen zeggen.

„Van ons Vaderland dan?”

— Ik moet verklaren, dat ik ook daarmede niet bekend ben. Neen, ik wil spreken van de eerste van alle kerstpreeken, die ooit op de wereld zijn gehouden en gehoord. En om met eenige orde te werk te gaan, zal ik achtereenvolgens stilstaan

bij de plaats waar en den tijd wanneer gepredikt werd;

bij den prediker;

bij de toehoorders;

bij de preek;

bij 't gezang;

bij de uitwerking der prediking.

De plaats en de tijd der prediking.

De preek, waarvan ik spreek, is niet gedaan in een kerk of kapel, evenmin in een schoollokaal of in een vertrek van zeker gebouw. Neen, zij had plaats in de open lucht.

Waar in de open lucht?

In het werelddeel Azië, in dat kleine maar veelbetekenende land, dat wij Palestina of het Heilige Land noemen, — op twee uren afstand van Jeruzalem, de hoofdstad van dat land, — niet ver van het geringe Bethlehem, de vroegere woonplaats van David en diens voorgelacht.

Zij werd daar gehouden in 't begin onzer Christelijke jaartelling. Ge weet welk jaartal wij thans schrijven, welnu, het jaar 1 begon met de eerste Kerstpreek.

Verder werd die preek gehouden in den nacht. De sterren kunnen we de lampen wel heeten, maar nog veel schitterender licht dan de sterrenglans werd gedurende de preek aanschouwd, gelijk we nader zullen zien.

Ik moet nu spreken van

den Prediker.

't Was geen hoogepriester! 't Was geen geleerde Rabbin! 't Was geen Farizeër of Schriftgeleerde! Die menschen wisten wel, dat God beloofd had Zijnen Zoon

tot een Verlosser in de wereld te zenden; die menschen konden wel veel vertellen van hetgeen de Messias, als die kwam, zou zijn en zou doen; die menschen wisten wel als geboorteplaats van den Messias aan te wijzen dat zelfde Bethlehem Efrata, waarvan ik u zoeven sprak, en toonden dat als met den vinger uit Micha V : 1 aan, maar toch mocht niemand hunner de eerste kerstpreek houden. God schonk hun het voorrecht niet om bij hun volk op te treden als de eerste verkondigers van de grootste daad van Gods liefde.

Maar God verkoos tot eerste evangeliëprediker evenmin iemand uit de volken buiten Israël. Neen, die eer was aan geen menschenkind beschoren. Die eervolle taak droeg God op aan een der duizenden gediënstige geesten, die te zamen het hemelsche heirleger uitmaken, Gods wil en wenk met de grootste vaardigheid en blijdschap uitvoeren, en uit den hemel op aarde gezonden worden, ten dienste dergenen die de zaligheid beërven. O ge begrijpt me al: God verkoos tot prediker op 't eerste kerstfeest een *Engel*.

Engelen hebben na Adam's val 't Paradijs bewaakt. Engelen verschenen aan Abraham, Lot, Jacob, Mozes, Gideon en anderen uit het Oude Verbond. Een engel kwam aan Zacharias en Elizabeth de geboorte van Johannes den Dooper en aan Maria die van den Heere Jezus aankondigen, en 't was evenzeer een engel, die, toen de volheid des tijds gekomen was, met de opdracht werd vereerd om de geboorte van den Christus te gaan verkondigen.

Wie waren

de Toehoorders?

Het is een treffend gezicht eene talrijke schare naar de prediking van 't Evangelie te zien luisteren. Als gij op dit Kerstfeest de Domkerk te Utrecht of een der groote kerken van Amsterdam of van een andere stad bezoekt, en het ruim zoowel als de gaanderijen gevuld ziet met menschen, denk dan niet, dat de hoorders tot welke de *Engel* sprak, nog wel meer in getal zullen geweest zijn, dan in genoemde kerken naar een *mensch* luisteren. O neen. De *Engel*, die de boodschap van Gods wege moest brengen, had slechts weinige toehoorders. Hoeveel hun getal bedroeg, weet ik niet, omdat de Bijbel het mij niet mededeelt. Maar de *Engel* was even trouw in het overbrengen van zijn boodschap aan die weinigen, als hij het geweest zou zijn, indien de schare van toehoorders eenige duizenden had bedragen. Zoo behooren wij ook in alles getrouw te zijn. Daarom leerde de Heere Jezus zijnen discipelen ook bidden: „Onze Vader die in de hemelen zijt.... uw wil geschiede, gelijk in den hemel, *alzo ook op de aarde.*”

De toehoorders waren verder niet vele rijken, niet vele edelen, niet vele verstandigen. Het waren geen Farizeën, Schriftgeleerden of Rabbijnen, maar.... eenvoudige herders. „Zij waren in het veld, en hielden de nachtwacht over hunne kudden.” Ge begrijpt, we hebben hier met oostersche gebruiken te doen. Die herders hadden te waken voor roofdieren. Zij behoorden zeker tot die vrome Israëlieten, die de komst van den Messias, door de profeten in naam des Heeren

beloofd, met biddend verlangen verbeidden. En de Heere vertraagde Zijne beloften niet, al mochten ook sommige menschen dat gemeend hebben. Terwijl die herders daar in het veld waren, „ziet, een engel des Heeren stond” geheel onverwacht bij hen, en mochten de sterren reeds helder schijnen, heerlijker glans, ja „de heerlijkheid des Heeren omscheen hen,” en zij vreesden met groote vreeze. Overal waar de heerlijkheid des Heeren den mensch bestraalt, vernemen we ook van vrees, die de menschen vervult. Dat komt van onzen zondigen toestand. Hoe de Engel er uitgezien heeft, kan ik u niet zeggen. Wel leert ons de Bijbel, dat zij heerlijke wezens zijn zonder zonde. Van den Engel, die op Paaschzondag uit den hemel nederdaalde, den steen van de deur afwentelde en er op zat, wordt gemeld, dat „zijne gedaante was gelijk een bliksem, en zijne kleeding wit gelijk sneeuw.” Met deze beeldrijke uitdrukking wordt hetzelfde gezegd wat van den Engel in Bethlehem's velden vermeld wordt: „*De heerlijkheid des Heeren omscheen de herders.*”

De Engel was echter niet gekomen om de herders bevreesd, maar wel om hen verblijd te maken. Daarom tracht hij hen aanstonds tot kalmte te brengen.

En zoo komen wij van zelve op

IV.

de Kerstpreek.

Een lange preek was 't niet. In de kerk duren de preeken veel langer. Een geleerde preek was 't even-

min. Zelfs de kinderen kunnen haar verstaan. En de herders behoeften ook niet te klagen: 't Is ons te geleerd.

Ziehier de preek:

VREEST NIET, WANT ZIET, IK VERKONDIG U GROOTE
BLIJDSCHAP, DIE AL DEN VOLKE WEZEN ZAL.

NAMELIJK DAT U HEDEN GEBOREN IS DE ZALIGMAKER,
WELKE IS CHRISTUS, DE HEERE, IN DE STAD
DAVIDS.

EN DIT ZAL U HET TEEKEN ZIJN: GIJ ZULT HET
KINDEKEN VINDEN IN DOEKEN GEWONDEN EN LIGGENDE
IN DE KRIBBE.

Hoe klein deze preek ook zij, haar inhoud is toch zoo veelbeteekenend, dat na 18 eeuwen de hoofdinhoud der kerstpreken nog altijd in deze woorden bevat is. De godvruchtigste en geleerdste professors vinden er altijd nog stof in tot bepeinzing, en me dunkt, wij, die geen professors zijn, mogen ook wel even nadenken over deze belangrijke woorden.

„Vreest niet,” zegt de Engel tot de herders, die zoo verschrikt waren. „Vreest niet, want ik heb eene blijde boodschap u te verkondigen uit Gods naam, eene blijde boodschap voor 't geheele Joodsche volk in de eerste plaats, maar te gelijk voor de geheele wereld.”

De Engel zeide eigenlijk: ik kom u het Evangelie verkondigen: want het woord *Evangelie* beteekent *blijde boodschap*.

Wie hoort nu niet gaarne zich iets verblijdends berichten? En als dan een gezant uit Gods naam komt zeggen: ik heb u een blijde boodschap te melden, dan is aandachtig luisteren, dunkt me, zoo geheel natuur-

lijk. De herders zullen door die vertroostende woorden dan ook wel gerustgesteld zijn geworden. Hunne vrees zal geweken zijn en met de hoogste belangstelling luisterden zij naar hetgeen de Engel hun dan toch eigenlijk had te boodschappen. En dat was niet meer en niet minder dan het bericht, dat *de Zaligmaker, de Christus, de van ouds beloofde Messias, in Bethlehem geboren was.*

Dat was dan nu het bericht, waarnaar de geloovige Israëlieten van alle eeuwen hadden uitgezien. De vaders hadden het hunnen kinderen en de kinderen hunnen kinderen vermeld, dat Israël's God een Messias, een Rustaanbrenger, een Verlosser zou zenden uit het huis en geslacht van David. Een tal van profetieën spraken van dien toekomstigen Heilaanbrenger met telkens grooter helderheid. Nu was 't geen profetie meer. Nu klonk uit des Engels mond: *Heden* is u geboren de Zaligmaker!

De Zaligmaker! Een Zaligmaker hadden zondaars noodig. Door de zonde is de mensch van God afgevallen. Tusschen God en den mensch was door de zonde een diepe kloof ontstaan. Hoe zou de zondaar voor God kunnen bestaan, hoe weér tot God kunnen naderen, hoe weder met God in vrede kunnen komen? Geen Engel kon dit bewerken. Geen mensch kon dit voor zijn naasten teweegbrengen, ook omdat hij het voor zich zelve niet kan. Neen, daartoe was noodig de Zoon van God, die door mensch te worden voor menschen kon lijden en tevens van wege Zijne Goddelijke natuur als Middelaar kon optreden tusschen God en den mensch, d. i. den mensch weér tot God kon brengen. Hij zou den toorn Gods tegen de zonde

dragen, Hij zou arme zondaren niet slechts verlossen van de straf, maar ook van de smet der zonde. Hij zou een *volkomen Zaligmaker* wezen. Hij zou zondaren *zalig* d. i. *gelukkig* maken voor den tijd en de eeuwigheid. Hij zou als de Christus door Zijn Geest de zondaren leeren en onderrichten, Hij zou het Lam zijn dat de zonde der wereld wegneemt en dus de zonde des volks verzoenen, en Hij zou als Koning heerschen in eeuwigheid. Dat alles en nog veel meer lag in die blijde tijding des Engels opgesloten. O, wel mogen wij 't een getrouw en aller aanneming waardig woord noemen, dat Christus Jezus in de wereld gekomen is om zondaren zalig te maken.

Toen de Engel de boodschap bracht was de Christus in de wereld gekomen. Hij was juist toen geboren in den stal in Bethlehem, en Maria had haren eerstgeboren zoon in doeken gewonden en nedergelegd in de kribbe, omdat voor henlieden geene plaats was in de herberg.

De Engel wijst de herders hierop. Hij meldt niet slechts dat de Christus geboren is, maar dat zij Hem ook vinden kunnen. Het behoeft hun weinig moeite te kosten om Hem te onderkennen. Hij was niet te kennen aan koninklijken praal, niet aan vorstelijke glans. Al was Hij de Zoon des almachtigen Gods, al was Hij de Zoon van David tevens, nochtans zal dit hun het teeken zijn: zij zullen het kindeken vinden *in doeken gewonden* als een hulpbehoevende, en dat niet in een prachtige wieg, niet in een keurig vertrek, maar *liggende in de kribbe*. Dat was het teeken! Hoe eenvoudig was de aankondiging! In menschelijke armoede kwam

de Zaligmaker ter wereld. Maar was alle aardse grootheid aan Zijn menschwording vreemd, die menschwording ging toch met hemelschen luister gepaard. Dat bleek reeds uit de aankondiging zijner geboorte door een hemelgezant, dat bleek verder uit

V.

het Gezang,

dat na die aankondiging werd aangeheven.

„En van stonde aan,” dus onmiddellijk nadat en zelfs terwijl de Engel zijne boodschap aan de verbaasde herders deed, „was er eene menigte des hemelschen heirlegers,” eene tallooze schare van engelen in de lucht, „prijzende God en zeggende: „Eere zij God in de hoogste hemelen! En vrede op aarde! In de menschen een welbehagen!”

Welk een heerlijk gezang zal dat geweest zijn! Hoe liefelijk zullen die tonen den wachthoudenden Israëlieten in de ooren geklonken hebben! Welk een diepen indruk moet dat hemelsche lied op hen hebben gemaakt! O, wie uwer zou niet gaarne aanschouwer, toehoorder van dit plechtige tooneel zijn geweest!

Zou 't niet goed zijn, dat we even de woorden van hun lied overdenken?

Ge ziet, het bestaat uit drie deelen. Sommigen hebben gemeend, dat het lied ook in drieën werd gezongen. Een deel der Engelen zong: Eere zij God in de hoogste hemelen! Een ander deel zong: Vrede op

aarde! Waarop allen te zamen aanhieven: In de menschen een welbehagen.

Hun lied bracht dus in de eerste plaats *aan God de eer!* Waarvoor? O, voor de zending van den Zalig-maker, voor de overgave zijns geliefden Zoons ter verzoening der zonden.

Eere zij God!

Zoo zongen de Engelen, toen de Christus verscheen op aarde. Zoo zingt ieder zondaar, die den Heiland vindt. Zoo zingen al de verlost en op aarde en in den hemel samen!

Het lied, dat bij Zijn krib begint
 Op juichende Englentongen,
 Wordt door elk weergevonden kind
 Van nu af voortgezongen:
 't Klinkt in der Magdalenen dank,
 En waar de Apostlen knielen;
 O Martlaars, in uw zwanenzaug,
 Uw hee, verlost en zielen!
 Uit elk geslacht en tong en stam
 En natiën en volken,
 Stijgt nu ter eer van God en 't Lam
 Het Nieuwe Lied ten wolken.
 Verscheiden klanken vormen zij,
 Toch smelten ze allen samen
 Tot één accoord, één harmonij,
 Een duizendstemmig Amen.

Vrede op aarde!

De vrede tusschen God en den mensch was verbroken! Hoe zou de zondaar het oog tot den heiligen God durven opheffen? Hij vreesde het heilig strafgericht! En terecht! Daarom bracht hij offers ter verzoening, maar ze brachten den vrede niet aan! — Doch nu werd van Gods wege de vrede aangekondigd. Hoort! de Engel vermeldt de geboorte van den Vrededorst. Hoort! het hemelsche heirleger verkondigt *Vrede op aarde!* Waardoor? Door het bloed des kruises. Geen bloed van stieren en bokken kon de vrede aanbrengen: het bloed des Lams is de bron van volkomene schuldvergifenis.

Gegroet, gegroet, o Vrededorst!
 Die willig onzen jammer torscht,
 En sterft aan *onze* wonden!
 Die d'eeuwenouden strijd beslecht,
 En aan uw kruis het handschrift hecht
 Van al des werlds zonden!
 Vrede!
 Vrede!
 Palmen groenen;
 Millioenen
 Jubelkooren
 Doen het eenwig danklied hooren.

In de menschen welbehagen!

Ziedaar nu de liefde Gods aan verlorenen geopenbaard! Die den eeuwigen dood verdiend hadden, krijgen nu het eeuwige leven. Zondaars! Hoort! God zendt Zijnen eenigen Zoon tot een volkomen, en algenoegzamen

Zaligmaker! Hij doet het, niet omdat gij het verdiend hebt, maar uit welbehagen, uit vrije gunst.

Hij komt niet als een Koning,
 Wiens majesteit verblindt,
 Hij, Vredevorst Wiens kroning
 In 't spotgewaad begint;
 Zijn schepter heet — erbarming,
 Zijn purperkleed — ontferming
 Zijn naam — Gods liefste Kind. (1)

En welke was

VI.

de uitwerking dezer eerste Kerstpreek?

O, zelden heeft een preek rijker vrucht gehad. Al de hoorders volgden den wenk, die in 's Engels woorden lag opgesloten.

En het geschiedde als de Engelen van hen weggevoeren waren naar den hemel, dat de herders tot elkander zeiden: Laat ons dan heengaan naar Bethlehem, en laat ons zien het woord, dat er geschied is, hetwelk de Heere ons heeft verkondigd.

Dat was eene heerlijke toepassing van het gehoorde, vindt gij niet? Allen, niemand uitgezonderd, willen het kindeke gaan zien in doeken gewonden en liggende in de kribbe! Dat was ook het doel, waartoe hun dit bericht was gebracht. Hun hart werd brandende in

(1) Dit en de voorgaande coupletten van J. J. L. ten Kate.

hen! Niets verlangden zij vuriger dan onmiddellijk te zien, wat God te Bethlehem te zien geeft. En 't woord bij de daad voegende, gingen zij derwaarts. „En zij kwamen met haast en vonden Maria en Jozef en het Kindeken liggende in de kribbe.”

Als ik dit lees, schijnt het mij altijd toe, dat al de herders met het gehoorde zoo vervuld waren, en door het beloofde gezicht in zulk een heilige spanning verkeerden, dat zij op hun snellen tocht naar den stal geen woord met elkander spraken. Hun gemoed was te vol. Dat zwijgen was welsprekend! Zij zouden het Kindeke, de beloofde Spruit, Davids Zoon en Heer, den Christus zien; — en aanbidden. En zij kwamen en zagen en — aanbaden! O, wat moet hun hart gevoeld hebben, toen zij Maria's zoon in doeken gewonden en liggende in de kribbe aanschouwden? Met de oogen des geloofs zagen zij in Hem hun Heiland en Verlosser! En hunne tongen werden losgemaakt om alom bekend te maken het woord dat hun van dit kindeken gezegd was. En allen die het hoorden, verwonderden zich daarover. Zoo werden de herders op hunne beurt Evangeliepredikers, in de eerste plaats tot Jozef en Maria. Maria, — de moeder des Heeren, heeft zeker met verbazing de herders hooren spreken. Het was haar zeker tot rijke vertroosting, dat de aankondiging der geboorte van 't Kindeke door God op zulk een plechtige wijze was geschied! Maar zij geeft haar hart niet in luide woorden lucht. Integendeel, zij zwijgt. Zij overlegt de woorden alle te zamen, overleggende die in haar hart.

Kinderen! Moge het gevierde Kerstfeest ook deze zegen bij u achterlaten, dat gij een toepassing maakt als de herders, en tot uzelf en tot anderen zegt:

Komt, laat ons gaan, tot Jezus gaan!
En laat ons niet van verre staan!
Het Kindjen is een Koning thans
Versierd met Goddelijken glans.
Maar Hij ziet van Zijn troon vol eer
Op elken bidder vriendlijk neer!
O Heere Jezus, zend Uw Geest
Ons neer op Uw geboortefeest!
Herschep ons hart en maak ons vrij
Van alle zonde-heerschappij.
